

ΠΕΤΡΟΥ Θ. ΠΕΝΝΑ

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΤΗΣ ΦΩΤΙΑΣ (1)

Όταν κατὰ τὸ 1912, ἡ μίᾳ μετὰ τὴν ἄλλην αἰ πόλεις τῆς Μακεδονίας ἐλευθεροῦντο ἀπὸ τὸν μακρῶνα Τουρκικὸν ζυγόν, αἱ Σέρραι, κατ' εἰρωνεῖαν τῆς τύχης, ἐδέχοντο ὡς ἐλευθερωτὰς τοὺς Βουλγάρους, ἐκείνους δηλαδὴ ἀκριβῶς εἰς τοὺς ὁποίους μὲ πείσμα καὶ φανατισμὸν ἤρνηθη κάθε δικαίωμα ἐπ' αὐτῆς.

Διὰ τοῦτο οὔτε οἰκείον, οὔτε φιλικὸν ἦτο τὸ περιβάλλον, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρέθησαν τὰ Βουλγαρικὰ στρατεύματα ὅταν τὴν κατέκλυσαν.

Τὸ ἔντονον Ἑλληνικὸν χρῶμα τῆς πόλεως ποὺ ἐξεδηλοῦτο εἰς τὴν γλῶσσαν, τὰ ἦθη, τοὺς τρόπους, τὸν πολιτισμὸν ἐν γένει, καὶ ὁ μὴ ἀποκρυπτόμενος καὶ μέχρι παραφροσύνης ἐκδηλωθεὶς ἐνθουσιασμὸς τῶν κατοίκων της, ὅταν εἰσῆρχετο εἰς τὴν πόλιν ὡς πρώτη Στρατιωτικὴ Μονὰς ἡ 3ῆ Ἑλληνικὴ Ταξιαρχία ἵππικου, ὑπῆρξε μεγάλη δοκιμασία διὰ τὸν ψευδοελευθερωτὴν. Καθὼς δὲν διεκρίθη ποτέ, οὔτε διὰ πολιτικότητα, οὔτε δι' ἀνθρωπιστικὰ αἰσθήματα, ἀφοῦ ἐκόρεσε τὰ αἰμοβόρα ἐνστικτὰ του μὲ τὴν σφαγὴν 400 ἀθῶων καὶ ἀόπλων Τούρκων πολιτῶν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, ἤλλαξεν ἀμέσως τακτικὴν καὶ ἐναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἐκδηλῶν ἀπροκάλυπτα πλέον τὰ ἐναντι αὐτοῦ ἐχθρικὰ αἰσθήματα.

Ἦτο φυσικὸν διὰ τὸν Βούλγαρον, τὸ ὅτι αὐτὸ τὸ «κάρφος ἐν ὀφθαλμῶ», αὐτὴ ἡ Ἑλληνίς, ἡ ἀτίθασος τῶν Σερραίων πόλις, ἔπρεπε νὰ ὑποστῇ ὅλον τὸ μῖσος, ὅλην τὴν κακότητα τὴν Βουλγαρικὴν.

Διὰ τοῦτο ἡ ἡμέρα τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πόλεως ἀπὸ τὰ Βουλγαρικὰ στίφη, ποὺ πανικόβλητα τὴν ἐγκατέλειψαν ὕστερα ἀπὸ τὰς περιλάμπρους νίκας τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὸ Κιλκίς, εἰς τὴν Δοϊράνην, εἰς τὸν Λαχανᾶ καὶ τὸ Σιδηρόκαστρον, εἶναι ἀνάμικτος χαρᾶς καὶ λύπης.

(1) ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΤΗΣ ΦΩΤΙΑΣ ἐγράφη ἐπὶ τῇ 39ῃ ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Σερρῶν, καὶ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ φύλλον τῆς ἐφημερίδος «Πρόσδος» τῶν Σερρῶν, τῆς 28 Ἰουνίου τοῦ 1952. Καταχωρεῖται καὶ ἐνταῦθα, ὡς συνέχεια τρόπον τινὰ τοῦ «ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ» τοῦ Μητροπολίτου Ἀποστόλου, διότι φρονοῦμεν ὅτι συμπληρῶνει τὴν τραγικὴν εἰκόνα τῆς καταστροφῆς τὴν ὁποῖαν περιγράφει ὡς αὐτόπτης μάρτυς τῶν γεγονότων.

Χαρᾶς, διότι ἐπὶ τέλους αἱ Σέρραι ἀνέπνευσαν τὸν πραγματικὸν ἄερα τῆς ἐλευθερίας ὑποδεχόμεναι τὰ Ἑλληνικὰ Στρατεύματα, τὰ ὁποῖα ὠδήγει ἀπὸ νίκης εἰς νίκην ὁ θρυλικὸς Στρατηλάτης, ὁ Κωνσταντῖνος.

Λύπης, διότι ὅ,τι ἐσεβάσθησαν οἱ αἰῶνες, ὅ,τι ἀπετέλη παράδοσιν πολύτιμον, εἴτε εἰς ἰδιωτικά ἀγαθὰ, εἴτε εἰς κοινωφελῆ ἰδρύματα καὶ ἐκπαιδευτήρια, εἴτε εἰς ἐκκλησίας ἀνεκτιμήτου πλούτου καὶ ἀναντικαταστάτου ἱστορικῆς ἀξίας, τὰ παρέδωσαν κατὰ τὴν φυγὴν τῶν εἰς τὴν ἀνίλεον καταστροφὴν, εἰς τὰς φλόγας τοῦ ἀνοικτίρμονος ἐμπρησμοῦ.

Ἡ πυρπόλησις τῶν Σερρῶν ὑπὸ τῶν αἰμοस्ताγῶν ἀπογόνων τοῦ Κρούμου τοῦ 1913, κατ' οὐδὲν ὑπελείφθη ἀπὸ τὴν ἐκθεμελίωσιν καὶ τὴν ὀλοκληρωτικὴν καταστροφὴν τῆς τοῦ 1206 ὑπὸ τοῦ περιβοήτου Βουλγάρου ἡγεμόνος Ἰωαννίτση. Ὅπως τότε οὕτω καὶ τὸ 1913, ὅταν οἱ Βούλγαροι ἀντελήφθησαν ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τὴν κρατήσουν ὀριστικῶς καὶ νὰ τὴν χαροῦν ὡς ἰδικὴν τῶν, τὴν ἐγκατάλειψαν, ἀλλὰ τὴν ἄφησαν εἰς ἐρείπια καὶ σποδόν, ἄμορφον καπνίζουσαν μᾶζαν. Ἀπὸ τὴν ὥραιαν καὶ ζηλευτὴν πόλιν, ἀπὸ τὸ ἐπιβλητικὸν μεγαλεῖον τῆς, ἀπὸ τὸν ὄλβον τῆς ποῦ ἐσκανδάλιζεν καὶ διήγειρε τὴν φαντασίαν τῶν Σλαύων, τίποτε δὲν ἀπόμεινε ὄρθιον. Ὁ τραγικὸς ἀπολογισμὸς εἰς ἀνθρώπινα θύματα καὶ ὑλικὰς ζημίας ὑπῆρξεν τρομακτικὸς. Ἡ ἱστορία ἐλαχίστας περιπτώσεις ἔχει νὰ ἀναφέρῃ τοιαύτης ἠθελημένης ὀλοκληρωτικῆς καταστροφῆς πόλεων, ὡς ἡ καταστροφὴ τῶν Σερρῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τοῦ 1206 καὶ τοῦ 1913.

Ἀλλὰ καὶ ἡ μεγάλη ἐπίσης πυρκαϊὰ τοῦ 1849 φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι ἄμοιρος τῆς αὐτῆς κακούργου διαθέσεως τῶν ἐχθρῶν τῆς πόλεως. Ὁ ἀκραιφνὴς Ἑλληνισμὸς, καὶ ἡ μεγάλη ἐμπορικὴ τῆς ἀκμὴ, διήγειρον μαζί μὲ τὴν φαντασίαν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, τὸ μῖσος τῶν ἐχθρῶν τῆς, ὥστε ὁ ἐμπρησμὸς τῆς ἦτο τὸ μόνον μέσον, διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀφανισμοῦ τοῦ ἐπικέντρου αὐτοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦ ἐμπορίου, διὰ τοῦ πλούτου, τῶν ἐκπαιδευτηρίων του, τῆς παραδόσεώς του, τῆς ἱστορίας του, ἐξέπεμψε τὴν ἀκτινοβολίαν του καὶ τὴν ἐπιρροὴν του καὶ πέραν τῆς παραστρυμονίου περιοχῆς τῆς Μακεδονίας.

Καὶ ἡ πυρκαϊὰ τοῦ 1849 ἦτο τῆς αὐτῆς ἐκτάσεως περίπου μὲ ἐκείνην τοῦ 1913, ἐξ ἴσου δὲ τραγικὰ καὶ τὰ ἀποτελέσματα εἰς κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀναστάτῳσιν.

Ἡ πρόχειρος στατιστικὴ ἀναβιβάζει τὰς ἐς τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1913 ὑλικὰς ζημίας εἰς 4.500 οἰκίας, 1000 καταστήματα, 15 ἐκκλησίας καὶ εἰς 12 ἑκατομύρια χρυσᾶς τουρκικᾶς λίρας περίπου τὰς εἰς ἐμπορεύματα καὶ ἄλλος κινητὰς ἀξίας.

Παραδόξως, ἐκτὸς τῆς χρονολογικῆς συμπτώσεως τῶν δύο πυρκαϊῶν, καὶ ὁ ἀπολογισμὸς τῶν καταστροφῶν τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1849,

παρουσιάζει περίπου τὰς αὐτὰς ἀναλογίας καὶ τὰ αὐτὰ στατιστικὰ δεδομένα ὅσον ἀφορᾷ τὰς ὑλικὰς ζημίας. Καὶ τότε τέσσαρες περίπου χιλιάδες οἰκίαι καὶ ἐργαστήρια κατέστησαν παρανάλωμα τοῦ πυρός. Καὶ τότε 13 ἐκκλησίαι ἐξηφανίσθησαν καὶ κατεστράφησαν, μηδὲ τῆς ἱστορικῆς Μητροπόλεως τῶν Ἁγίων Θεοδώρων ὑπολειφθείσης εἰς σοβαρὰς ζημίας. Ἀνάλογος βεβαίως ἦτο καὶ ἡ εἰς κινήτὰς ἀξίας ζημία.

Διὰ τὴν πυρκαϊάν τοῦ 1913 δὲν θέλω νὰ ἐπεκταθῶ περισσότερο. Τόσον ἐκείνοι ποὺ ἐζήσαμεν τὴν φρίκην τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὅσον καὶ οἱ νεώτεροι ἐκ τῶν Σερραίων ζῶμεν καὶ ὑφιστάμεθα μέχρι σήμερον τὰς συνεπείας τῆς καταστροφῆς ἐκείνης.

Ἐν βλέμμα ἄλλως τε εἰς τὴν μετὰ δυσκολίας καὶ βραδέως ἀνωκοδομουμένην σύγχρονον πόλιν, ἀρκεῖ διὰ νὰ συλλάβῃ κανεὶς τὸ μέγεθος τῆς ἀνεπανορθώτου καταστροφῆς.

Διὰ τοῦτο θὰ ἀναφέρω μόνον στοιχεῖα καὶ ἐνθυμήσεις, αἱ ὁποῖαι μᾶς πληροφοροῦν περὶ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1849 καὶ ἐν συνεχείᾳ τῶν γνωστῶν παλαιότερων, ἀσχέτως τῶν αἰτίων ποὺ τὰς ἐπροκάλεσαν ὥστε νὰ ἔχωμεν κατὰ τὸ δυνατόν ὀλόκληρον τὸ χρονικὸν τῶν συμφορῶν τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν, αἱ ὁποῖαι προεκλήθησαν εἰς αὐτὴν ἐκ τῶν πυρκαϊῶν. Βεβαίως δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ πυρκαϊῶν αἱ ὁποῖαι εἶναι συνήθεις εἰς μεγαλοπόλεις τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας, ὅπου ἡ πυροσβαστικὴ ὑπηρεσία ἦτο πλημμελῶς ὀργανωμένη ἢ σχεδὸν ἀεὺπαρκτος. Πρόκειται περὶ πυρκαϊῶν μεγάλης ἐκτάσεως, αἱ ὁποῖαι ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς χρονικογράφους τῆς ἐποχῆς νὰ σημειώσουν εἰς συντόμους ἐνθυμήσεις τὰ γεγονότα,

Διὰ τὴν πυρκαϊάν τοῦ 1849, ἐκτὸς τῆς προφορικῆς παραδόσεως ἔχομεν καὶ γραπτὰ στοιχεῖα. Συνοπτικὴν ἀλλὰ χαρακτηριστικὴν εἰκόνα μᾶς δίδει μία περικοπὴ ἐπιστολῆς Μοναχοῦ τινὸς Νικηφόρου Βατοπεδινοῦ, τὴν ὁποῖαν ἀνέσυρεν ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς Μονῆς Βατοπεδίου ἱστοριοδηφῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ὁ Δημοσθένης Μέλφος, καὶ τὴν ὁποῖαν ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ «Σερραϊκὸν Ἡμερολόγιον» τῶν Πιέρρου καὶ Λιανοπούλου τοῦ 1939. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν πλὴν τῶν ἄλλων, ἀσχέτων μὲ τὸ ἀπασχολοῦν ἡμᾶς θέμα, διὰ τῶν ἐξῆς ἀναγγέλει καὶ περιγράφει τὴν πυρκαϊάν. «Πιστεύω ἤδη νὰ τῇ ἀναγγείλω ὡς μὴ ὤφειλον καὶ τὴν λυπηρὰν καὶ τρομερὰν συμφορὰν τὴν γενομένην τὴν 28 τοῦ παρελθόντος Ἰουνίου εἰς Σέρρας. Πυρκαϊὰ καὶ μεγαλωτάτη ἐξερράγη εἰς Σέρρας, ἣτις κατεβρόχθησεν εἰς διάστημα ὀλίγων ὥρῶν περίπου τῶν τεσσάρων χιλιάδων ὀσπιτίων καὶ ἐργαστηρίων καὶ δεκατριῶν (13) ἐκκλησιῶν. Σὺν αὐτοῖς κατετεφρώθη καὶ δὲν ἔμεινε οὔτε μία οἰκία. Ὁ κόσμος ὅλος νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ τοὺς λυπηθῇ καὶ νὰ τοὺς βοηθήσῃ τοὺς ἀθλίους εἰς τὴν μεγάλην ταύτην συμφορὰν των, ὅτι ὄχι μόνον ἔχασαν τὸ τίποτά των ἀλλὰ περιπλανώμενοι

ἐνθεν κάκειθεν, κινδυνεύουσι σχεδὸν ν' ἀποθάνουν καὶ ἐκ τῆς πείνης...».

Ἐξ ἄλλου εἰς τὴν σελίδα 88 χειρογράφου Κώδικος τῆς Μονῆς Προδρομοῦ τῶν Σερρών, τοῦ ἔτους 1775, ἀναποκειμένου ἤδη ὑπ' αὐξ. ἀριθ. 2626 εἰς τὸ τμήμα χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, ἀναγινώσκουμεν ἐνθύμησιν περὶ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1849, δίδουσιν περισσοτέρας λεπτομερείας ὅσον ἀφορᾷ τὴν συγκεκριμένην περίμετρον τῆς πόλεως τὴν ὁποίαν ἠφάνισεν τὸ πῦρ.

»Εἰς τὰ 1849, Ἰουνίου 29 ἔγινεν πυρκαϊὰ εἰς τὰς Σέρρας καὶ ἐκάηκαν ὅλον τὰς Σέρρας, καθὼς ἤρχισεν, ἀπὸ τὰ ὀρτὰ μεζάρι ὅλον τὸν Τζιαρσῆ ἕως τὸν Ταμπάχανα, καὶ πάλιν ἀπὸ ἐκεῖ ἦλθεν ἕως εἰς τὴν μητρόπολιν ἔκαυσεν καὶ τὴν μητρόπολιν· καὶ πάλιν ἀπὸ ἐκεῖ ἐγύρισεν ἕως εἰς τὴν μεγάλην ὄραν· καὶ ἕως εἰς τὰ ἐβρέικα τὰ μνήματα στὴν ἄκριν τοῦ Κάστρου. μᾶς ἔκαψε καὶ τὸ Προδρομήτικον καὶ τὰ ἀργαστήρια ὅλα· μᾶς ἔγινεν ζημία μεγάλην ἕως 60-70 χιλ. γρόσια». Ἡ ζημία περὶ τῆς ὁποίας ὀμιλεῖ ἡ ἐνθύμησις ἀφορᾷ μόνον τὴν γενομένην εἰς τὴν ἐν τῇ πόλει περιουσίαν τῆς Μονῆς. Αἱ συνολικαὶ ζημίαι φαντάζεται τις εἰς ποῖον ποσὸν γροσίων εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνέρχωνται.

Τέλος κατ' ἄλλην ἐνθύμησιν γραμμένην ἐπὶ μουσικοῦ Κώδικος (Ἀναστασιματάριον Χρυσάφου τοῦ Νέου) τοῦ 18ου αἰῶνος, ἐκ τῶν τῆς Μονῆς Προδρομοῦ ἢ πυρκαϊᾶ αὕτη ἐξεράγη 28 Ἰουνίου, ἡμέραν Τρίτην καὶ περὶ ὦραν μία (ὦρα τουρκικὴ) (ἀριθ. ταξ. Ἐθν. Βιβλιοθήκης 2452).

*Ἀσχετοὶ πρὸς πολεμικὰ γεγονότα ἢ φυλετικὰς διαμάχας εἶναι αἱ τρεῖς ἐν συνεχείᾳ πυρκαϊαὶ αἱ ὁποῖαι ἐσημειώθησαν εἰς τὰ 1714, εἰς τὸ 1637 καὶ εἰς τὸ 1630.

Διὰ τὴν πυρκαϊάν τοῦ 1714 ἀνευρίσκομεν σημείωσιν ἐπὶ χειρογράφου τῆς Μονῆς Προδρομοῦ περιέχοντος ἔργα Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, καὶ ἀναποκειμένου καὶ τούτου εἰς τὸ τμήμα χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, ὑπ' αὐξ. ἀριθ. 2609.

Χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ τὰ προκαλέσαντα αὐτὴν αἰτία, εἶναι σαφειστάτη ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔκτασιν τῆς καὶ τὴν σοβαρότητα τῆς. «Εἰς τοὺς ,αψιδ' (1714) ἔγινεν μέγας ἐμπρησμός εἰς τὰς Σέρρας· ἐκάησαν ὅλα τὰ ἐργαστήρια· ὁ τεπάχανας καὶ ὁ σανιδοφόρος ἐγλύτωσεν, ἐκάηκεν καὶ τὸ ἐσκή τζαμί, μηνὶ Αὐγούστου 1γ, ξημερώνοντας τὸ σαβάτω».

Τὴν περιγραφὴν τῶν δύο παλαιότερων πυρκαϊῶν τὴν ὀφείλομεν εἰς τὸν Παπα-Συναδυνὸν καὶ τὸ περισπούδαστον χρονικόν του, τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσεν ὀλόκληρον εἰς τὸ Α' τεύχος τῶν Σερραϊκῶν χρονικῶν τὸ 1938. Ἡ ἀφήγησις του δὲν εἶναι ξηρὰ σημείωσις τῆς καταστροφῆς. Κατορθώνει εἰς ὀλίγας φράσεις τὴν προβολὴν μιᾶς ζωντανῆς εἰκόνας, τῆς ὁποίας τὸ δέος καὶ τὴν φρίκην νὰ αἰσθάνεται ὁ ἀναγνώστης, ὡσὰν νὰ ὑπῆρξε αὐτόπτης τοῦ τραγικοῦ θεάματος.

«ζ ρ λ θ' (1630) Σεπτεμβρίου λ. ξημερόνοντας τὴν Κυριακὴν ἐκάησαν τὰ ἐργαστήρια. καὶ ἔπιασεν ἡ φωτιά ἀπὸ τοὺς χαλατζήδες· εἰς τὸ παπουτζήδικον τὸ ἐργαστήριον ἔπιναν μερικοί. ὁμοίως καὶ τίτουϊνι. καὶ ἀφόντις ἐδιάβηκαν ἐκεῖ ὅπου εἶχαν τινάξει τὸν λουλά δὲν εἶχεν σβῆσει ἡ φωτιά. καὶ ἦταν βαμπάκι λήτρες γεμάτο τὸ ἐργαστήρι. καὶ διαβόλου πειρασμὸς πιάνει ἐκεῖνο τὸ βαμπάκι καὶ ἀνάφτει τὸ ἐργαστήρι καὶ καίονται ὅλα τὰ ἐργαστήρια τὰ χαλάτζηκα ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά καὶ ἀπὸ ἄλλην ἕως κάτου εἰς τὸ σταρόφορον· καὶ καίγουνται τὰ ἀμπατζήδικα ὅλα ἀπὸ πάνου ἕως κάτου, καὶ ὅλοι οἱ καζάζηδες τρογύρου τὸ μπεζεστένι, καὶ ἐσέβενεν ἡ φλόγα ἀπὸ τὰ σιδεραπαράθυρα καὶ ἐκάηκαν τὰ χατάλια μόνον, ὁμοίως καὶ ὅλα τὰ ἐργαστήρια τῶν τακικτσῆδων ἀπὸ τὴν μίαν ἄκρη ἕως τὴν ἄλλη, καὶ οἱ σπαθάδες καὶ οἱ σιδεράδες ὡς τὴν ἄκρη τῶν κηροπουλάδων. Καὶ πολλοὶ μερικοὶ δυνατοὶ ἐκείνην τὴν νύκτα ἐκέρδισαν κλέπτοντας, καὶ τσακίζοντας ἐργαστήρια ἐδιαγούμισαν. καὶ τὸ ταχὺ δὲν ἐφαίνονταν ποσῶς ποὺ καὶ ποὺ ἦταν ἡ πᾶσα ἐνοῦ ἐργαστήρι. Διότι δὲν ἔμεινεν λίθος ἐπὶ λίθου· καὶ ἦτον ὅλον ἰσάδι· καὶ τότες νὰ ἐκύταζες θρηῆνος καὶ κλαυθμὸς πολὺς ὑπὸ πάντων, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ παιδῶν. Διότι ὅσα καὶ ἂν εἶχε πᾶσα εἰς πολλὰ ἢ ὀλίγα, ὅλα τὰ ἡστηρήθησαν οἱ ἄθλιοι καὶ ταλαίπωροι ἄνθρωποι. καὶ ἐχρεώθησαν καὶ τὰ ἔφτιασαν τὰ ἐργαστήρια. καὶ τὸ χάρτζιν πάγη πέντε δίπλες περισσότερον διότι ἦτο καὶ εἰς ἄκαιρον καιρὸν καὶ δὲν εὐρίσκονταν κερεστές. καὶ ἂν καὶ εὐρίσκονταν παρὰ μικρόν. ἀλλὰ ποῖος πρῶτα νὰ τὸ πάρη. Ὅμως πολλοὶ ἐπτώχυναν ἀπὸ τότες καὶ πλέον δὲν εἶδαν τὴν ὑγείαν τους ἕως τὸ τέλος τῆς ζωῆς τους».

Καὶ τερματίζεται τὸ χρονικὸν τῆς φωτιᾶς μὲ τὴν κατὰ τὸ 1637 τελευταίαν γνωστὴν πυρκαϊάν τὴν ὁποίαν μᾶς περιγράφει καὶ πάλιν ὁ Ἰαπασυναδινὸς εἰς τὸ χρονικὸν του (βλέπε Π. Πέννα «Σερραϊκὰ Χρονικὰ» τεῦχος Α' σελίς 56, 1928).

«τῷ αὐτῷ χρόνῳ (ζρμζ' 1637) τῷ δωδεκαήμερον, πάλιν ἐκάησαν τὰ ἐργαστήρια εἰς τὰς Σέρρας, ὁμοίως ὡσάν τὸ πρῶτον, καμπώσου κατώτερα. Καὶ ἐκάησαν τὰ τζικαρτζίδικα ἐργαστήρια, τὰ σπαθάδικα, τὰ καζάζηκα, τὰ μισὰ τὰ τακητσιδικά. Καὶ πάλιν θρηῆνος καὶ ὄδυρμος πολὺς καὶ μέγας. Καὶ δάκρυα ὡσάν τὸ ποτάμι καὶ θλίψεις καὶ ἀναστεναγμοὶ πολλοί. Καὶ τὸ οὐαὶ δὲν ἔλειπεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν πᾶσαν ἡμέραν. Νὰ κλαίη πᾶσα εἰς τὴν συμφορὰν του».

Ὡσάν ἀληθινὰ νὰ ἀκούη κανεὶς τοὺς θρηῆνους καὶ τοὺς κοπετοὺς τῶν Σερραίων κάθε φορὰν ποὺ αἱ παμφάγοι φλόγες τῆς φωτιᾶς, περιέλιχον καὶ ἐν ἀκαρῆ ἔξηφάνιζον τὸν τίμιον μόχθον τοῦ εἰρηνικοῦ ἀστοῦ.

Αὕτῃ ἡ εἰκὼν τῆς φρικτῆς καταστροφῆς καὶ ἐρημώσεως, τῶν κτηνιζόντων ἐρειπίων, τῶν ἡμιγύμων καὶ πειναλέων ἀνθρώπων περιφε-

ρομένων περίξ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς ἐξαφανισθείσης Ἑστίας των, τῶν ὀλοφυρομένων γυναικῶν καὶ παιδίων, ἡ ὁποία κάθε φοράν στερεοτύπως ἐπαναλαμβάνεται, ἔχει ἀνεξίτηλα χαραχθῆ εἰς τὴν ψυχὴν μου καὶ μὲ ἀκολουθεῖ παντοῦ. Ἡ πόλις τῶν Σερρῶν καὶ οἱ κάτοικοί της ἐδοκιμάσθησαν πολὺ. Ἄς εὐχηθῶμεν ὅπως ἡ καταστροφὴ καὶ ἡ πυρκαϊὰ τοῦ 1913 νὰ εἶναι ἡ τελευταία της δοκιμασία.

Αἱ Σέρραι τὰ 1913. Ἐρείπια καὶ ἄμορφος μάζα μετὰ τὸν ἐμπρησμό ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους.